

SCI-CONF.COM.UA

**MODERN SCIENCE:
TRENDS, CHALLENGES,
SOLUTIONS**

**PROCEEDINGS OF X INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
MAY 7-9, 2026**

**LIVERPOOL
2026**

MODERN SCIENCE: TRENDS, CHALLENGES, SOLUTIONS

Proceedings of X International Scientific and Practical Conference

Liverpool, United Kingdom

7-9 May 2026

Liverpool, United Kingdom

2026

UDC 001.1

The 10th International scientific and practical conference “Modern science: trends, challenges, solutions” (May 7-9, 2026) Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2026. 566 p.

ISBN 978-92-9472-191-4

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Modern science: trends, challenges, solutions. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. Cognum Publishing House. Liverpool, United Kingdom. 2026. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/x-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-science-trends-challenges-solutions-7-9-05-2026-liverpul-velikobritaniya-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: liverpool@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2026 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2026 Cognum Publishing House ®

©2026 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

AGRICULTURAL SCIENCES

1. *Глюдзик-Шемота М. Ю., Савіна О. І., Пунько Б. Б.* 12
ОСОБЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЕНТОМОКОМПЛЕКСУ В АГРОЕКОСИСТЕМІ САДІВ КІСТОЧКОВИХ КУЛЬТУР

BIOLOGICAL SCIENCES

2. *Пересада Є. А., Федяй М. Ю., Повілайтіс А. В.* 21
ВЗАЄМОДІЇ АНТРОПОЕКОСИСТЕМ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНИХ ВЗАЄМОДІЙ СУСПІЛЬСТВА ДЕЯКИХ МІСТ ЄВРОПИ ТА БЛИЗЬКОГО СХОДУ

MEDICAL SCIENCES

3. *Mammadova L. C., Garashova M. A., Aliyeva K. K., Zeynalova Kh. P.* 31
CESAREAN SECTION: CLINICAL INDICATIONS AND OUTCOME ANALYSIS
4. *Nazaruk V., Pecheriaha S.* 33
THE ROLE OF GENETIC FACTORS IN THE DEVELOPMENT OF RECURRENT PREGNANCY LOSS
5. *Pecheriaha S., Osovska Z.* 39
GESTATIONAL DIABETES MELLITUS: RISK FACTORS, PERINATAL OUTCOMES, AND FEATURES OF DELIVERY MANAGEMENT
6. *Tkachenko S. S., Alimova V. D.* 46
NEUROBIOLOGICAL MECHANISMS OF EMOTIONAL DYSREGULATION IN BORDERLINE PERSONALITY DISORDER
7. *Бордюг А. С., Колесник В. П.* 51
РИЗИКИ ТА ПРОФІЛАКТИКА ВЕНОЗНИХ ТРОМБОЕМБОЛІЧНИХ УСКЛАДНЕНЬ ПІСЛЯ ОПЕРАТИВНИХ ВТРУЧАНЬ (ОГЛЯД НАУКОВИХ СТАТЕЙ)
8. *Дзьомбак А. В., Москалюк О. П.* 55
СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ І ЛІКУВАННЯ ТУРНИКЕТНОГО СИНДРОМУ
9. *Козік Н. М., Шубкіна О. О.* 61
ПРОГНОСТИЧНА ЦІННІСТЬ ШКАЛИ ASIA У ВІДНОВЛЕННІ МОТОРНИХ ФУНКЦІЙ ПІСЛЯ ТРАВМИ СПИННОГО МОЗКУ
10. *Паламарчук М. Ю., Приймак С. Г.* 67
БЕЗСИМПТОМНІ ІНФЕКЦІЇ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ ТА ЇХ НАСЛІДКИ
11. *Приймак С. Г., Юдицька О. П.* 71
ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПРЕВЕНТИВНА ТЕРАПІЯ НАДРАННИХ ПЕРЕДЧАСНИХ ПОЛОГІВ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА РОЛЬ ЦЕРВІКАЛЬНОГО ФАКТОРА (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)

12.	<i>Приймак С. Г., Мельничук О. Ю.</i> АНГІОГЕННИЙ ПРОФІЛЬ ПРЕЕКЛАМПСІЇ: СУЧАСНЕ УЯВЛЕННЯ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)	76
13.	<i>Приймак С. Г., Мороз Д. Р.</i> СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ЗАГРОЗУ ПЕРЕДЧАСНИХ ПОЛОГІВ: ОСНОВНІ ДІАГНОСТИЧНІ КРИТЕРІЇ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)	82
14.	<i>Пустова Н. О., Приймак В. Я.</i> ПСОРІАЗ ЯК ХРОНІЧНЕ ІМУННЕ ЗАХВОРЮВАННЯ	88
15.	<i>Слинько Є. І., Чамата Р. В.</i> ІНДИВІДУАЛІЗОВАНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ ХІРУРГІЧНОЇ ТАКТИКИ ПРИ ГРИЖАХ ПОПЕРЕКОВО-КРИЖОВОГО ВІДДІЛУ ХРЕБТА: МІКРОДИСКЕКТОМІЯ ЧИ МІКРОДИСКЕКТОМІЯ З МІЖТІЛОВИМ КОРПОРОДЕЗОМ	92
16.	<i>Соколовський Ю. В., Хопта Н. С.</i> ЗАКОНОМІРНОСТІ ТОКСИЧНОГО ВПЛИВУ СВИНЦЮ І ЙОГО СПОЛУК НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ	94
17.	<i>Токарник Г. В., Халус В. В., Веремієнко Є. С.</i> БІОХІМІЧНИЙ ВПЛИВ КОФЕЇНУ НА АДЕНОЗИНОВІ РЕЦЕПТОРИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ	101
18.	<i>Філіппова Л. В., Жарікова М. О.</i> БІОХІМІЧНІ АСПЕКТИ БІОГЕННИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ЇХ РОЛЬ В ОРГАНІЗМІ ЛЮДИНИ ЯК МЕДИКО-БІОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА	103
PHARMACEUTICAL SCIENCES		
19.	<i>Musaeva M. K., Usmanov P. B., Fazyzbekova D. A., Ortikov Muhammadkodir Musajon oglu, Akhmedov O. R.</i> STUDY OF THE EFFECT OF MODIFIED STARCHES K-F- γ AND K-F- α ON INTRACELLULAR Ca ²⁺ LEVELS IN PLATELETS	107
20.	<i>Velyka A., Kushnir O., Holovata Kh., Kushnir O.</i> STRUCTURAL SYNERGY AND THE MEDIATING ROLE OF THE SQUARAINE DYE – Ag ₂ O ₂ COMPOSITE	110
CHEMICAL SCIENCES		
21.	<i>Гайдай О. В., Косолапов Г. А.</i> МОЛЕКУЛЯРНА ДИНАМІКА АВ ІНІТІО У ДОСЛІДЖЕННІ МЕХАНІЗМІВ БІФУРКАЦІЇ В ОРГАНІЧНІЙ ХІМІЇ	114
TECHNICAL SCIENCES		
22.	<i>Banzak H. V., Banzak O. V., Oliash H. I., Zhrebtsova L. N.</i> MODELING OF MAINTENANCE PROCESS WITH ADAPTIVE CHANGE IN THE FREQUENCY OF CONTROL OF COMPLEX SPECIAL-PURPOSE FACILITIES	121
23.	<i>Chechuga O. S., Melnichenko I. O.</i> DURABILITY OF TRANSPORT STRUCTURES AS A CRITERION FOR THE EFFECTIVENESS OF PROJECT SOLUTIONS	126

24.	<i>Knysh O.</i> A STUDY OF THE EFFECTIVENESS OF COMBINED PROTECTION ON A CONSTRUCTION SITE	131
25.	<i>Kyrpenko M., Kononenko O., Martynenko M., Syzghanov O., Kalyakin S.</i> MACHINE LEARNING APPROACHES TO INTRUSION DETECTION IN MODERN INFORMATION SYSTEMS	139
26.	<i>Obodovych O., Pereiaslavytseva O., Stepanova O., Bulii Yu., Sheiko T.</i> USE OF ROTOR-PULSATION APPARATUS IN FERMENTATION PRODUCTION TECHNOLOGY	144
27.	<i>Pantskhava E., Jishkariani M.</i> GEORGIA'S ENERGY SECURITY AND THE ROLE OF KULEVI OIL TERMINAL IN REGIONAL ENERGY	150
28.	<i>Parahonco A. V., Caftanatov O.</i> CONVERSATIONAL AI FOR PRIMARY EDUCATION: DESIGN OF A CULTURALLY-AWARE LLM ASSISTANT	158
29.	<i>Shynkevych A., Vinnichenko V., Kotenkov V., Chechnev Yu.</i> EXPERIMENTAL AND THEORETICAL OPTIMIZATION OF PHOSPHOGYPSUM-BASED MIXTURE COMPOSITIONS: INFLUENCE OF THE RATIO BETWEEN AS-PRODUCED AND CALCINED STOCKPILE PHOSPHOGYPSUM ON COMPRESSIVE STRENGTH	168
30.	<i>Zhuravlov D. Yu., Zhuravlov O. Yu., Voznyi A. V.</i> DIFFUSION PHENOMENA IN COOLED BRAKE TRIBOSYSTEMS	179
31.	<i>Аренд О. Ю., Дююн О. Д., Задержновський М. С.</i> ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМ HR-МЕНЕДЖМЕНТУ В ІННОВАЦІЙНОМУ ІНЖИНІРИНГУ ЕНЕРГЕТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ	184
32.	<i>Атинян А., Баранов К., Баранов А. І., Атинян П.</i> ПОКРАЩЕННЯ ПРОЇЗДЖОЇ ЧАСТИНИ ДІЛЯНОК МОСТІВ ЗІ ЗМЕНШЕННЯМ ЕФЕКТУ АКВАПЛАНУВАННЯ	191
33.	<i>Бояришинов Є. В., Соловйов І. А., Іващенко Г. С.</i> ПРОГНОЗУВАННЯ ТРАФІКУ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ	201
34.	<i>Верес О. М., Голубінка Д. А.</i> ПРОСТОРОВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЦІНОВОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ НА РИНКУ ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ: BOOTSTRAP-ІНТЕРВАЛЮВАННЯ ПРОГНОЗІВ АНСАМБЛЕВОЇ ML-МОДЕЛІ	204
35.	<i>Верес О. М., Левківський Д. А.</i> ПРОСТОРОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ ТОЧНОСТІ ПРОГНОЗУ ВІДНОВЛЮВАНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ ВІД ЩІЛЬНОСТІ МЕТЕОРОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ВІТРОВОГО ТА СОНЯЧНОГО КОМПОНЕНТІВ	208
36.	<i>Гащук О. І., Москалюк О. Є., Меркулова Ю. Ю.</i> РОЗРОБЛЕННЯ РЕЦЕПТУРИ ПОСІЧЕНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ БОБОВИХ КУЛЬТУР	211

37.	<i>Гнідець О. В., Заушак І. І.</i>	221
	СИСТЕМА АВТОМАТИЗАЦІЇ ЛОГІСТИЧНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ ТА МИТНИХ ОПЕРАЦІЙ	
38.	<i>Гук В. І., Запорожцева О. В., Гук А. І.</i>	227
	ОСОБЛИВОСТІ РОЗПОДІЛУ ІНТЕРВАЛІВ ПРИ ПЕРЕХОДІ АВТОМОБІЛЕЙ ЗІ СМУГИ НА СМУГУ НА АВТОМАГІСТРАЛІ	
39.	<i>Добровольський Ю. Г., Танащишена І. Є.</i>	234
	СЕРВІС ДЛЯ КОНТРОЛЮ ІНТЕНСИВНОСТІ УЛЬТРАФІОЛЕТОВИХ БАКТЕРИЦИДНИХ ОПРОМІНЮВАЧІВ	
40.	<i>Железна В. В., Нос О. М.</i>	237
	ХІМІЧНИЙ СКЛАД І ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗЕРНА ТРИТИКАЛЕ В ТЕХНОЛОГІЯХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ	
41.	<i>Кузько А. В., Верес О. М.</i>	244
	ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ КОРЕКЦІЇ КОЛЬОРУ ТА ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРИ ОЦІФРУВАННІ ВІДЕОПЛІВКИ	
42.	<i>Мельниченко Н. П.</i>	247
	ПРЕДМЕТНІ ОЛІМПІАДИ, ЯК АНАЛІЗ РІВНЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ	
43.	<i>Овчаренко П. О.</i>	250
	ПРОБЛЕМИ ТА МАТЕМАТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ АДАПТИВНОЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	
44.	<i>Сіренко С. О.</i>	260
	ТОВАРОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНИХ ТОВАРІВ ДЛЯ ПОДРІБНЕННЯ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ	
45.	<i>Соловійов І. А., Бояришинов Є. В., Іващенко Г. С.</i>	270
	МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ЦУКРОВОГО ДІАБЕТУ ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ	
46.	<i>Толстой В. В.</i>	273
	СПЕЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАКОПИЧУВАЧІВ ЕНЕРГІЇ В ПРОМИСЛОВИХ СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОПРИВОДУ	
47.	<i>Юрчишин В. М.</i>	277
	ЗАСТОСУВАННЯ DATA-DRIVEN ПІДХОДІВ У НАФТОГАЗОВІЙ ЕНЕРГЕТИЦІ	

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

48.	<i>Romanchuk N., Kovaliuk A., Zapesochnyi N.</i>	283
	HISTORY AND PROPERTIES OF THE NUMBER e	

GEOGRAPHICAL SCIENCES

49.	<i>Bakradze Elina, Sandodze Gela</i>	286
	NOISE ASSESSMENT IN THE ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT PROCESS: THE CASE OF GEORGIA	

PEDAGOGICAL SCIENCES

50. *Гірняк С. П., Петруняк О. Ю.* 294
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ОСВІТНІХ
ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ
51. *Гірняк С. П., Стебельська М. Р.* 305
ОПРАЦЮВАННЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ ЗАГАДКИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА МОВА» В
ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ
52. *Гутор Л. В.* 315
ДЕОНТОЛОГІЧНА ПІДГОТОВКА ЛІКАРІВ ЯК СКЛАДОВА
МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ В ЯПОНІЇ
53. *Залізняк А. М.* 317
ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З
ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ
54. *Смоліна С. В., Карпеко А. О.* 320
METHODODOLOGICAL STRATEGIES FOR DEVELOPING ENGLISH
LEXICAL COMPETENCE IN STUDENTS OF GRADES 5-9
55. *Чернякова О. І.* 325
ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ
РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ
ШКОЛИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

PSYCHOLOGICAL SCIENCES

56. *Кобилянська О. Ф.* 331
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
57. *Костирка Ю. М.* 337
МОТИВАЦІЯ НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ:
СТРУКТУРА, ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ЧИННИКИ МОТИВАЦІЙНОЇ
СТІЙКОСТІ
58. *Шиделко А. В., Вадюк Е. Ю.* 343
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО
СПОСОБУ ЖИТТЯ У СТУДЕНТІВ

POLITICAL SCIENCES

59. *Казанцева О. Д., Яковець А. В.* 349
МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ КОГНІТИВНОГО ВПЛИВУ РФ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОЛЯ
60. *Тихоненко І. Д.* 359
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ
61. *Шевченко Н. І., Ярошевський Я. А.* 362
СУЧАСНИЙ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ТА ІНСТИТУЦІЙНИЙ
МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

PHILOLOGICAL SCIENCES

62. *Beysenbaeva A. U., Anuarbek A. I., Shabaz M.* 367
LINGUISTIC REPRESENTATION OF THE CONCEPT OF FRIENDSHIP
IN THE NOVEL "THE KITE RUNNER" BY KHALED HOSSEINI
63. *Білецька І. О.* 372
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ
ЛЕКСИКОГРАФІЇ
64. *Домброван В. В.* 377
АНГЛІЦИЗМИ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ: ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ТА
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ
65. *Дребот Я. Р., Чигура Н. М.* 380
THE TERM IN THE SYSTEM OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE:
DEFINITIONS, CLASSIFICATIONS AND FUNCTIONS
66. *Константінова І. В.* 384
ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ
УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ: КОНТРАСТИВНИЙ ПІДХІД
67. *Мельник Я. Г., Пліхтяк І. Р.* 388
ФУНКЦІЇ ДЕЙКСИСУ З ЧАСОВО-ПРОСТОРОВИМ
КОМПОНЕНТОМ У ТВОРІ Л. КЕРОЛ «АЛІСА В КРАЇНІ ДИВ»
68. *Морозова І. Б., Стренетова Т. Д.* 396
МОРФОЛОГО-СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ АВТОРСЬКОЇ
ХАРАКТЕРИСТИКИ ГЕРОЇНЬ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО
РОМАНУ
69. *Ходарєва І. М.* 402
СЕМАНТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ АСОЦІАТИВНОЇ МЕРЕЖІ
ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ
70. *Чуб Т. М.* 412
ДЕБАТИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЯК ОДНА З КЛЮЧОВИХ
ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО
МИСЛЕННЯ

PHILOSOPHICAL SCIENCES

71. *Савош Г. П., Пишний М. С.* 418
ЕКОЛОГІЧНЕ БУДІВНИЦТВО ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НОВОЇ
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

ECONOMIC SCIENCES

72. *Gurbanov Agil Abid, Baloglanova Minara Alibala* 426
IMPROVING TEAM MANAGEMENT AT CAPITAL BANK OJSC
73. *Zaiets M., Voitova A.* 440
ANALYSIS OF THE STATE AND DYNAMICS OF EXPORT OF
UKRAINIAN GOODS IN THE FOOD INDUSTRY INDUSTRY
74. *Данило С. І.* 450
ВПЛИВ ЕРГОНОМІКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ОБЛАДНАННЯ НА
СПОЖИВЧУ ПОВЕДІНКУ

**СЕМАНТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ АСОЦІАТИВНОЇ МЕРЕЖІ
ЛЕКСИКИ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ**

Ходарєва Ірина Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології та історії,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна

Анотація: У статті досліджено механізми семантичного моделювання асоціативних зв'язків у лексичній системі українського художнього дискурсу, що дає змогу візуалізувати приховані когнітивні впливи між лексемами. Основну увагу зосереджено на виявленні структурної організації асоціативної мережі, що виникає в межах ідіостилю автора та загальномовного контексту. Встановлено, що художній дискурс трансформує стандартні мовні асоціації, створюючи специфічні конотативні поля та метафоричні ланцюжки. Запропонована методика розширює уявлення про динаміку лексичного значення в художньому тексті через призму мережевого моделювання, що відкриває нові перспективи досліджень з лінгвопоетики та когнітивної лінгвістики.

Ключові слова: асоціативна мережа, семантичне моделювання, художній дискурс, лексика, ідіостиль, семантичне поле.

Моделювання семантичних зв'язків в окремо взятому сегменті лексичної системи української мови буде неповним, якщо разом із такими структурно-семантичними утвореннями, як лексико-семантичне поле, лексико-семантична група, синонімічний ряд, антонімічне протиставлення не буде представлено вторинних семантичних угруповань, адже будь-яке ідентифіковане носієм мови слово здатне актуалізувати в його свідомості

широку мережу асоціативних зв'язків.

Поняття «асоціація» є об'єктом вивчення багатьох наук – психології, філософії, лінгвістики, а також таких її напрямів як лінгвокультурологія, психолінгвістика, когнітивна лінгвістика, лінгвостилістика й психопоетика. Кожній із цих галузей науки властиві свої методики опису цього поняття й сформовано предмет вивчення. Асоціації як основний двигун механізмів мислення беруть участь у створенні нових понять і значень мовних одиниць, оскільки вони пов'язують уже відомі уявлення про позамовні реалії з тими ознаками, які виринають у свідомості в новому ракурсі. Мовознавці доводять, що асоціативне поле має майже кожне слово, до того ж асоціації, які його супроводжують (асоціативний ряд), можуть мати різний ступінь частотності.

На сьогодні в лінгвістиці існує декілька напрямів у розгляді питання про чинники, що домінують у разі вироблення асоціативних зв'язків між словами, представники яких дотримуються думки, що: а) в основі таких асоціацій лежить об'єктивний та соціальний досвід індивідуума; б) асоціації мають психічний характер; в) асоціації безпосередньо залежать від культурно-історичних традицій народу. Тож асоціації, що виникають у мовленні, репрезентують бачення дійсності і розуміння її людиною, а різні погляди на причини виникнення та формування мовних асоціацій (а особливо в мові художніх творів) дають підставу стверджувати про необхідність комплексного підходу до цієї проблеми.

Теоретичне підґрунтя для вивчення асоціативно-образної системи художнього тексту закладено в багатоаспектних працях таких лінгвістів, як Л. Бублейник, С. Єрмоленко, В. Жайворонок, В. Калашник, В. Кононенко, Т. Радзієвська, Л. Ставицька, Н. Сологуб, Г. Сюта, В. Чабаненко та ін. Зокрема, С. Єрмоленко вважає, що асоціації «становлять основу конкретно-чуттєвого сприйняття художнього тексту» [1, с. 293], а асоціації, навіяні реаліями, за твердженням В. Жайворонка, «породжують стійкі асоціативні зв'язки між словами» [2, с. 23]. Л. Бублейник зауважує, що «художнє мовлення розкриває й збагачує ті стилістичні можливості, емоційно-оцінні конотації, що криються в

загальнонародній мові, розширюючи й розвиваючи потенціал способів їх вираження» [3, с. 32–33].

У лінгвістиці поняття «асоціація», «асоціативність» розглядають з погляду функціонування елементів мови, їх відношень і зв'язків у мовній системі й визначають як об'єднання мовних одиниць за формальною або логіко-семантичною ознакою. Поняття «асоціативність» є важливою категорійною ознакою поетичної семантики. Вивчення асоціативності дає змогу визначити семантичне багатство, складність змісту, естетичний потенціал художнього слова. Важливою специфічною рисою мови є поєднання власне інформативної функції з пізнавальною, тобто мова є засобом відображення пізнання. Як зазначає В. Русанівський, «наслідки пізнання як взаємодії суб'єкта й об'єкта втілюються в мові, що є одночасно й інформативною системою і акумулятором знань – матеріально втіленим вираженням мислення» [4, с. 49].

Однією з найголовніших у теорії поезики науковці вважають проблему слова й образу в художньому мовленні. Здатність слова реалізовувати вторинний асоціативний образ метафоричного характеру з урахуванням мовних способів його втілення у формально-змістовій структурі слова пов'язують із поняттям внутрішньої форми слова В. фон Гумбольдта. На думку О. Потебні, який переосмислив і розвинув ідеї вченого, внутрішня форма слова є центром образу. Подібно до художнього твору, де система образів втілює ідею, слово, створене художньою творчістю людини, також має трискладову структуру: зовнішню форму (звучання), зміст (лексичне значення) та внутрішню форму (первісний образ, що став основою найменування) [5, с. 47–48]. Олександр Потебня у своїх працях детально обґрунтував взаємозв'язок двох образних систем: первинної (власне мовної) та вторинної, що виникає внаслідок естетичного переосмислення образу індивідуальною свідомістю автора. Тому в сучасній лінгвістиці термін «мовний образ» тлумачать або як первинний чуттєвий образ, пов'язаний із предметно-поняттєвим логічним змістом лексичної одиниці, що вбирає різноманітні ознаки реалії й експлікує їх відповідними лексичними засобами, або як вторинний асоціативний образ, який

дає змогу виразити зміст у нетотожній йому образній формі за допомогою асоціативного зближення різнорідних уявлень і вираження одного поняття крізь призму іншого.

Концепція внутрішньої форми слова О. Потебні включає множинність тлумачень досліджуваної категорії, оскільки внутрішню форму слова учений інтерпретує як конститутивний елемент образу, змістотвірну структуру, внутрішню сутність, що надає мові неповторності. Внутрішня форма слова – це відношення змісту думки до свідомості, центр образу, знак значення [6, с. 1].

Семантичний обсяг мовного образу завжди ширший за просту суму значень окремих компонентів, узятих поза контекстом. Потрапляючи у нетипове контекстуальне оточення, слово актуалізує свою експресивність, причому таке оновлення відбувається не лише за допомогою неологізмів, а й завдяки виникненню «неосемантизмів» – загальноновживаних слів, наповнених несподіваним змістом. Саме здатність контексту висвітлювати приховані смисли стає фундаментом для творення оригінальних словесних образів [7, с. 47]. Як слушно зауважує Л. Бублейник, «конотативні елементи, які використовуються в процесі словоперетворення в художній літературі, характеризуються складними співвідношеннями зі своїми загальнономовними аналогами та своєрідністю, яка спричинюється естетичною функцією слова, що стає, ... підґрунтям образу» [3, с. 34]. Таким чином, художній дискурс трансформує стандартні мовні асоціації, створюючи специфічні конотативні поля та метафоричні ланцюжки.

Найскладніші, найсуб'єктивніші образи художнього мовлення, основані на віддалених асоціаціях і на поєднанні несумісного, знаходять вираження в тропеїчних засобах формування індивідуальної мовної картини світу. Для комплексного аналізу авторського образотворення в художньому мовленні зазвичай беруть основні засоби формування ідіостилю письменника – епітетні конструкції, порівняльні звороти, метафоричні контексти тощо. Крізь призму вербалізованих асоціацій формується уявлення про національну мовну та індивідуально-авторську картини світу [8; 9; 10; 11].

Асоціативність як категорія поетичної семантики відіграє важливу роль у поетичній творчості і є підґрунтям створення мовних образів. Образність, якій властива мінливість в індивідуально-мовотворчому процесі, пов'язана з асоціативністю. Асоціації є основою конкретно-чуттєвого сприйняття художнього тексту засобом художнього мовотворення, основою створення образу. Асоціативність поетичного слововживання створюється завдяки зміщенню конотативних властивостей лексем, словосполучень [12, с. 24].

Мовний образ виникає там, де актуалізується асоціативне мислення, яке дозволяє розширити семантичне коло слова, нашарувати на первинний поняттєвий зміст вторинний експресивний, і там, де сприймання йде не лише за лінією логіки, але й інтуїції, почуттів. Тобто, асоціативність є першоосновою мовного образу [13, с. 68]. Як зазначає Ю. Арешенков, мовна образність «виникає за умови особливого поєднання, семантичного зв'язку між мовними одиницями, коли експонент (форма) одного мовного знака асоціюється із значенням (змістом) іншого» [7, с. 47]. Образ постає тим яскравішим, чим свіжіші й несподіваніші асоціації (звичайно, коли ці асоціації відбивають реальні зв'язки явищ, а не є штучними й надуманими) [14, с. 131]. Для утворення загальномовних асоціацій важливим є вияв взаємодії мовного матеріалу на рівні смислу й семантичної відповідності, а також «накладання» на логіко-поняттєвий зміст вербального знака певної експресії як вторинного змісту. Створювані в мові уявлення концентрують об'єктивний, соціальний, культурно-історичний, етнонаціональний досвід мовців [15, с. 137].

Ширшим за поняття мовного образу є поняття образу художнього – такої моделі дійсності, яка відновлює отриману з реальності інформацію в новій сутності. Художній образ є формою відображення дійсності в конкретному індивідуальному явищі і відбиває естетичні ідеали митця у світлі його творчої фантазії. Художній образ завжди є продуктом культури й ідеальною формою матеріального змісту, виразником естетичного ідеалу. Аналізуючи художні образи можна виділити особливості вияву національних рис, які зберігаються в літературі протягом століть і виражаються за допомогою мовних засобів.

Образне ускладнення семантики слова пов'язане з конотованістю авторського тексту. Під конотацією в сучасному мовознавстві розуміють додатковий зміст слова, його супутних семантичних, емоційно-експресивних та стилістичних відтінків, які накладаються на основне значення, співвіднесене з денотативним (що вказує на конкретні предметні характеристики) та сигніфікативним (який відображає абстрактні властивості) значеннями. А якщо визнати ще й національно-культурний компонент лексичного значення як універсальне в ньому нашарування, то слово, як зауважує В. Жайворонок, можна вважати «засобом не відображення готової думки, а витворювання її» [2, с. 30]. Процес творення лінгвопоетичного образу (а особливо узагальнення його до рівня символу), на думку вченого, тісно пов'язаний зі співвідношенням денотативної та фонові інформації. Саме історико-філологічне тло, на якому відбувається становлення образу, може бути визначальним, тобто в ньому переважатиме фонові інформація [2, с. 28].

З погляду лінгвістики тексту, асоціації – це актуалізовані у свідомості читача зв'язки між елементами лексичної структури тексту та співвідносними з ними явищами дійсності або свідомості, а також світом інших слів. Варто звернути увагу на комплекс умов, які спричинюють появу асоціацій, оскільки асоціація як зв'язок між певними об'єктами або явищами ґрунтується на особистому, суб'єктивному досвіді, що збігається з досвідом тієї культури, до якої належить мовець.

Функція художнього мислення полягає у творчому моделюванні природного пізнання дійсності, у якому органічно поєднано логічне (інтелектуальне) й образне (емоційне). Образне мислення виявляє себе в естетично-мовних засобах, якими є тропи. Мовне мистецтво тропів як своєрідна форма відображення, пізнання об'єктів дійсності спирається на гносеологічну природу слова, підґрунтям якої є узагальнення пізнавального досвіду людства, що гарантує об'єктивний критерій істинності [16, с. 9].

Суттєвою ознакою художнього мислення, побудованого на образній аналогії, є асоціативна образність. Одним зі способів закріплення асоціацій у

мові є метафора. Поетичне слововживання видобуває слово зі звичного ядра й переносить у незвичне оточення, утворюючи метафоричне словосполучення [16, с. 180]. У поетичному творі метафора веде до відкриття нового через асоціативні зв'язки й цим сприяє оновленню лексики. Метафора є результатом і засобом пізнання світу, його нових властивостей, поєднання в ньому конкретного із загальним. Кожне самостійне слово в метафорі має своє семантичне оточення, виражене контекстом. Воно створює основу для так званих семантичних і асоціативних полів [16, с. 28]. Властивість метафори закріплювати асоціативні зв'язки стала передумовою вивчення асоціативності як психолінгвістичного явища завдяки дослідженню метафоричних полів на матеріалі поетичних текстів. Цей аспект розглянуто нами в попередніх працях [8, с. 136–147].

Втілення творчого задуму, художнє моделювання дійсності, структурування художнього матеріалу та реалізація авторської інтенції підлягають законам асоціативного метафоричного мислення. Основою метафори є один із головних логічних прийомів пізнання навколишнього світу – порівняння, але не пряме, а опосередковане, замасковане. У літературній творчості використовують і пряме порівняння для емоційного пізнання – з погляду автора, його ставлення до об'єкта чи явища. На відміну від нехудожнього слова, слово поетичне (художнє) не лише щось позначає, але й виражає певне ставлення до зображуваного – несе естетичну модальність. Крім семантичного компонента, тобто смислової інформації, у ньому обов'язково є модальний компонент, естетична інформація [7, с. 47].

Образність слова в художній мові полягає в його двоплановості, зверненні до навколишнього світу, який творчо осмислює художник. Поетична функція мови спирається на комунікативну, походить із неї, але водночас створює новий світ мовних смислів і відношень, підпорядкований естетичним, а також соціально-історичним закономірностям мистецтва. Засоби загальнонародної мови зазнають емоційно-образної, естетичної трансформації у структурі художнього твору. Розгалужена система естетичних значень слова,

яку актуалізують різнотипні образні структури тропеїчного й нетропеїчного характеру, виявляє естетичну функцію художньої мови [17, с. 7]. Отже, образи є втіленням результатів складних художньо-асоціативних процесів розширення семантики слова, нашарування на первинний зміст вторинного експресивного, який визначає характер образності.

Художня мова – це своєрідний вид мистецтва, спосіб мислення і пізнання. З огляду на це, актуальними стають методологічні положення, згідно з якими в дослідженні мовлення, зокрема поетичного, поєднують завдання й методи історико-філологічні з філософсько-естетичними і природничими, літературознавчі з лінгвістичними. Лінгвістичне дослідження художніх текстів зумовлене потребою ґрунтовного вивчення механізмів мовної організації, з'ясування лінгвістичної природи естетичних явищ, які традиційно були предметом розгляду літературознавства, стилістики, поезики, риторики.

Аналіз мовного простору художнього твору вимагає використання як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних методів дослідження, апелювання до різних наукових дисциплін – лінгвістики, психолінгвістики, літературознавства, культурології, логіки, філософії тощо. Текст художнього твору – не тільки комплекс засобів виразності, але й унікальний феномен духу, експлікація внутрішнього світу автора, оскільки саме мова є єдиною формою існування й передачі інформації про створений художником світ.

Отже, різні погляди на причини виникнення та формування мовних асоціацій, а особливо на відтворення мовної картини світу в художньому тексті, дають підставу стверджувати про необхідність комплексного підходу до цієї проблеми. Різномасштабний аналіз мовних асоціацій засвідчить функціонування синтагматично впорядкованої системи лексичних засобів у художньо-образній системі поетичної мови, визначить роль контексту у формуванні актуального значення слова, розширить уявлення про динаміку лексичного значення в художньому тексті крізь призму мережевого моделювання, що відкриє нові перспективи для досліджень у царині лінгвопоетики та когнітивної лінгвістики.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови). К.: Довіра, 1999. 431 с.
2. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.]. К.: Довіра, 2007. 262 с.
3. Бублейник Л. В. Особливості художнього мовлення. Луцьк: Вежа, 2000. 177 с.
4. Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики. К.: Наукова думка, 1988. 232 с.
5. Потебня О. О. Естетика і поетика слова : Збірник. Пер. з рос. / Упоряд., вступ, ст., приміт. І. В. Іваньо, А. І. Колодної. К.: Мистецтво, 1985. 302 с.
6. Стефурак Р. І. Асоціативно-образний потенціал внутрішньої форми слова у поетичному тексті (на матеріалі української поезії 60-90-х років ХХ століття): автореф. дис. ... канд. філол. наук зі спеціальності 10.02.01 / Р. І. Стефурак. Івано-Франківськ, 2003. 20 с.
7. Арешенков Ю. О. Словесний образ в аспекті лінгвістичного аналізу тексту. *Філологічні студії: Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету: [зб. наук. праць]*, 1. Кривий Ріг, 2008. С. 46–50.
8. Ходарева І. М. Лексико-семантичне й асоціативне поле любов у мові творів Павла Загребельного: дис. ... канд. філол. наук зі спеціальності 10.02.01. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2009. 211 с.
9. Ходарева І. М. Семантика епітетних конструкцій з компонентом *любов* у художньому мовленні Павла Загребельного. *Scientific Journal Virtus*, July, issue 15, 2017. P. 212–215.
10. Ходарева І. М. Художній текст як відтворення мовної картини світу автора. «*Tradiție și inovație în cercetarea filologică*», *conferință științifică internațională (2015; Bălți)*. *Conferința științifică internațională «Tradiție și inovație în cercetarea filologică»*, 27 octombrie 2015: [în 2 vol.] / com. șt.: Valentina Prițcan (președinte). Bălți: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, 2016. P. 118–121.

11. Черемська О. С., Ходарєва І. М. Засоби вербалізації мовного образу любові в історичних романах П. Загребельного. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна»: збірник наукових праць, 53. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2015. С. 265–268.
12. Гоцинець І. Л. Взаємодія асоціативності та образності у семантичній структурі слова. *Філологічні науки*. 2008. С. 20–26.
13. Франко З. Т. Мова про мову. К.: Вища школа, 1978. 139 с.
14. Лисиченко Л. А. Лексико-семантична система української мови. Харків: ХДПУ ім. Г. С. Сковороди, 2006. 150 с.
15. Марфіна Ж. В. Про питання класифікації мовних асоціацій. *Слово. Стиль. Норма*: [збірник наукових праць]. К.: Наукова думка, 2002. С. 136–140.
16. Пустовіт Л. О. Словник української поезії другої половини ХХ століття: семантико-функціональний аспект. К.: УНВЦ „Рідна Мова”, 2009. 243 с.
17. Ставицька Л. О. Естетика слова у художній літературі 20-30-х рр. ХХ ст. (системно-функціональний аспект): автореф. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01. К., 1996. 51 с.